

ЕКСПРЕСИОНИЗАМ

- **Ханс Пелциг, Велико позориште у Берлину, 1918–1919.**
- **Ерих Менделсон, Ајнштајнова кула у Потсдаму, 1919–1921.**
 - експресионизам се јавио у централној Европи, најпре Немачкој, непосредно пре Првог светског рата
 - подсећање на европске примере како би се лакше упоредили са домаћим примерима
 - одлике експресионизма слободне и комплексне форме
- **Фриц Хегер, кућа Чиле у Хамбургу, 1922–1923.**
- **Лудвиг Мис ван дер Рое, пројекат за стаклени небодер у Берлину, 1921.**
 - наглашавање оштрог угла попут прамца брода
 - асоцијативна природа експресионизма
 - употреба боје, материјала који доприносе снажном утиску на посматрача
- **Педер Вилхелм Јенсен-Клинт, Грунтвигова црква у Копенхагену, 1921–1927.**
 - Периодизација европског експресионизма
 - рана фаза 1908–1914
 - зрела фаза 1914–1927
 - позна фаза 1927–1945
 - Подела експресионизма код нас
 - романтичарски
 - модернистички
- **Зенитизам**
 - експресионистички манифест Станислава Винавера 1920. године
 - присуство авангардних поректа попут надреализма, дадаизма и зенитизма свакако су допринели пласирању одређених идеја које су даље створиле погоднију климу за развитак експресионизма
 - експресионизам био присутан у различитим сферама уметности, па и у архитектури
 - авангардни часопис *Зенит* излазио је у Краљевини СХС од 1921. до 1926.
 - допринео ширењу авангардних идеја, па и експресионистичке архитектуре
 - на насловним странама примери савремене европске авангардне архитектуре
 - захваљујући јаким средњоевропским утицајима експресионизам се развио и у Краљевини СХС и српској архитектури
- **Јосип Сајсел (Јо Клек), Зенитеум I, 1924.**
 - кружне форме, више инспирисано византиским градитељством
- **Јосип Сајсел (Јо Клек), рекламе и Зенитеум II, 1924.**

- утопистичке форме
- али и модернистичка струја експресионизма
- **Јосип Сајсел (Јо Клек), вила Зенит, 1924-1925.**
- **Милан Злоковић, породична кућа у Интернационалних бригада 76, 1927.**
 - Јо Клек у часопису *Зенит* објављвао своје радове са којима пропагира зенитистичку архитектуру, али идеја суштински експресионистичка
 - деконструкција класичне кубичне форме
 - паралела између Сајслове виле Зенит и Злоковићеве куће
 - Злоковић се дружио са припадницима југословенске авангарде
 - није искључено да је био инспирисан Сајсловим решењем
 - наши архитекти генерално прихватили експресионизам, али као што је то био случај и са другим страним утицајима, то је било више формалистички, угледањем да примере из часописа
- **Александар Поп и Стеван Тоболар, зграда Првог дунавског паробродарског друштва, 1925-1926.**
 - први продор нове европске архитектуре у београдску средину
 - Александар Поп био асистент Петера Беренса, радио за Бечку општину
 - види се јасан утицај средњоевропске архитектуре 1920их
 - фасада представља један од најбољих примера модернистичке струје експресионизма у београдској средини
 - угао је посебно наглашен ритмом драматично преломљених маса, истурене приземне и увучене спратне зоне
 - бочне фасаде су пак наглашене низом цик-цак еркера и геометријски декоративно решеним улазним порталама
 - елементи попут рељефног натписа који говори о намени објекта са годином градње и стилизованим сидром изнад улаза, затим једна од најранијих употреба јарбола у београдској архитектури и коначно сата у горњој зони фасаде најављују естетику архитектуре у наступајућем периоду
- **Бранислав и Даница Којић, породична кућа у Задарској 6, 1926.**
 - представља прави пример младалачког експериментисања и полета
 - примењени елементи фолклоризма
 - спој традиционалне и модерне архитектуре
 - иновативност и креативност
 - објекат представља својеврстан манифест фолклоризма као креативне алтернативе строгом српско-византијском стилу
 - осим традиционалних елемената позајмљених из османско-балканског стила, видно је присутно надахнуће експресионизмом и позним романтизмом, које се огледа најпре кроз динамичност асиметрично компоноване фасаде
- **Момир Коруновић, Пошта 2, 1928-1929.**
- **Момир Коруновић, Министарство пошта и телеграфа, 1926-1930.**
- **Момир Коруновић, Споменик на Зебрњаку, 1937. (срушен 1942.)**

- Коруновић представник романтичарске струје експресионизма
- **Петар и Бранко Крстић, пројекат павиљона Краљевине СХС у Филадельфији, 1925.**
 - пројекат који на крају није реализован због препирки - хрватски уметници замерали на српско-византијској архитектури која је доминирала пројектом
 - па ипак, павиљон није сасвим у духу српско-византијског стила
 - више реминисценције на националну архитектуру - национални ток експресионизма
 - коришћење националних елемената ради стварања експресионистичког ефекта
- **Конкурсно решење браће Крстић за Храм Светог Саве, 1926.**
- **Конкурсно решење Милана Злоковића и Андреје Папкова за Храм Светог Саве, 1926.**
 - на конкурс за Храм многи млади архитекти учествовали
 - нека од решења имала одлике романтичарског експресионизма
 - слободније тумачење националног стила
 - међутим, жири није препознао овај креативан приступ и пропуштена је прилика да се православна сакрална архитектура развије у другом правцу
- **Конкурсно решење Бранислава Маринковића за Ратнички дом у Београду, 1929.**
 - иста идеја коришћења националних мотива ради постизања експресионистичког ефекта
- **Петар и Бранко Крстић, Игуманова палата, 1937-1938.**
 - конкурс расписан са идејом да палата буде подигнута у српско-византијском стилу
 - решење браће Крстић победило јер су се дословно држали услова конкурса
 - међутим, како је разрада одмицала, они су мењали пројекат и лишавали га елемената који су дословна интерпретација српско-византијског стила
 - изведено решење на крају сведено на минималистичку симболику полукружно завршених трака на фасади
 - објекат по свему модернистички
 - ипак има експресионистичку ноту
- **Петар и Бранко Крстић, кућа Стјепе и Стојанке Кобасице, Османа Ђикића 24, 1931.**
 - браћа Крстић на сличан начин користили елементе романтичног модернизма кроз истицање угла полукружним балконом, увођење тракастих испуста око прозорских отвора и других фасадних елемената
- **Валериј Сташевски, стамбена зграда у Булевару краља Александра 79-83, 1938.**

- неки од архитеката у стамбеној архитектури примењују оживљавање фасаде поступком каскадног преламања фасадног платна
- **Јосиф Најман, Ковница новца у Београду, 1927-1929.**
 - један од истакнутијих примера модернистичког експресионизма
 - модерна и функционална грађевина, али оживљена експресионистичким елементима
- **Драгиша Брашован, павиљон Краљевине Југославије на Светској изложби у Барселони, 1929.**
 - Брашован на једном ефемерном објекту покушао да пружи слику о Краљевини Југославији као авангардној и напредној држави
 - запажено решење на изложби
 - од дрвених дасака у две боје
 - Југославија била највећи извозник дрвне грађе у Европи
 - важан економски ресурс
 - одабрао експресионистичку форму са истанутим углом
 - преламање фасадног платна, попут деконструкције
 - цик-цак форма
- **Душан Бабић, конкурсно решење за Дом Удружења југословенских инжењера и архитеката у Београду, 1930.**
 - слично наглашавање угла и степеновање маса
- **Јосип Пичман, конкурсно решење за зграду Поште 1 и Поштанске штедионице, 1930.**
 - иако радикално модернистичко, Пичманово решење има дозу експресионизма у начину на који је решена основа
 - искористио завојитост Таковске улице да створи утисак заталасаног прочеља
 - одјеци тога се тачно могу видети на прерађеном изведеном решењу Андросова
 - у суштини исти објект, само је фасада промењена
- **Добривоје Петровић, Пожарна команда у Београду, 1935.**
 - грађевина више не постоји
 - угао решен експресионистички
 - истанут степенишним трактом који је застакљен и у форми ваљка утиснутог у корпус грађевине
 - овај мотив чест у модернистичком експресионизму
 - и Брашован га користи на згради Државне штампарије
- **Драгиша Брашован, Команда ратног ваздухопловства у Земуну, 1935-1936.**
 - асоцијативност - зграда попут авиона
 - наглашена централна оса степенишним трактом

- анекси са истуреним полукружно завршеним балконима

- **Александар Дероко и Петар Анагности, Богословија Светог Саве, 1939-1940.**
- **Ото Бартнинг и Валериј Сташевски, немачка Евангелистичка црква у Београду, 1940-1943.**
 - и у сакралној архитектури постоје примери модернистичког експресионизма
 - нарочито када су у питању одједи средњоевропске архитектуре